

קורס

כלכלה

חברתית

והטמעת

חשיבה

מגדרית

**חוברת סיכום
פרוייקטים**

סמסטר ב', תשע"ו

הקורס נערך על-ידי מרכז אדוה
בשיתוף קרן פרידריך אברט
במסגרת התוכנית "מתחברים"
של היחידה למעורבות חברתית,
דקאנט הסטודנטים ע"ש רות ואלן
זיגלר, אוניברסיטת תל-אביב
יולי 2016

לקחו חלק

הסטודנטים/ות בקורס: גליה אנג'ל, חן ביטון, אתי בימראו, הדר בן-יעקב, שרי גולן, ילנה גרצ'יחין, ענבר דולינקו, יוני דללי, תרזה הדרי, רודולף (רודי) ואן ויג'ק, טובה טטיאנה חנימוב, טל יגזאו, גל כהן, קטרינה סטולדין, ג'ני סמוליארכקו, נוי עצמי, מור רובי, וונדי רודריג

שירה פנחס, מנחת הקורס, מרכז אדוה

ירון הופמן-דישון, מנהל הדרכה, מרכז אדוה
רחלי ורשבסקי, מנהלת היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת תל-אביב

הדס וייל-לביא, מנהלת תוכנית 'מתחברים', היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת תל-אביב

יהודית סטלמך, מנהלת פרויקטים, קרן פרידריך אברט-ישראל

הקורס "כלכלה חברתית והטמעת חשיבה מגדרית" התקיים בסמסטר ב' תשע"ו (מרץ-יוני 2016) עלידי מרכז אדוה, בשיתוף קרן פרידריך אברט, במסגרת התוכנית "מתחברים" של היחידה למעורבות חברתית, דקאנט הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב.

מטרת הקורס היתה לאפשר לקבוצת סטודנטים וסטודנטיות לבחון באופן ביקורתי את תמונת המצב החברתית כלכלית בישראל ולהציע נקודת מבט מגדרית על תחומי המדיניות השונים ועל ההשפעה השונה של המדיניות הכלכלית-החברתית והתקציב על נשים ועל גברים.

הקורס כלל 9 מפגשים, ולקחו בו חלק 18 סטודנטים/ות לתואר ראשון, בשנים א'-ג'. כל מפגש בקורס כלל הרצאה עיונית מאת א/נשי הצוות של מרכז אדוה וכן סדנה מעשית. במסגרת הסדנה עבדו הסטודנטים/ות, בליווי מנחת הקורס, על בחירה, עיצוב ובניית פרויקט שבמסגרתו תכננו והציגו יישום ראשוני של הטמעת חשיבה מגדרית בתקציבים ובמדיניות ציבורית.

חוברת זו מציגה את הפרויקטים שנכתבו על-ידי הסטודנטים והסטודנטיות בקורס, כאשר בעבור חלקם/ן היווה הפרויקט התנסות ראשונה בכתיבת נייר מסוג זה.

הנושאים בחוברת נבחרו על ידי הסטודנטים והעבודות הובאו כפי שהוגשו ללא תיקונים מהותיים.

הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט.

שימוש מסחרי בפרסומים של קרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב של הקרן אסור בהחלט.

תוכן העניינים

מיצוי זכויות להורים יחידניים באקדמיה	4
אתגרים ביציאה לפוסט דוקטורט העומדים בפני נשים באקדמיה	11
בחינה מגדרית של שיעורי חינוך גופני בבתי־ספר תיכוניים	19
הבדלים מגדריים בבחירת מגמה ריאלית בבתי־ספר תיכוניים	27
ניתוח מגדרי של איגוד הביליארד הישראלי	34

מיצוי זכויות להורים

יחידניים באקדמיה

מאת: אתי בימראו, גליה אנג'ל, ילנה גרצ'יחין

א. מבוא

השכלה גבוהה, על מנת לשפר את המוביליות הסוציו-אקונומית שלהן וכפועל יוצא, גם את אלה של ילדיהן.

במסגרת הפרויקט ניסינו לברר נתונים, מספריים בעיקרם, על אודות ההורים היחידניים שלומדים בקמפוס. זאת כמובן בעילום שם ולמען ביצוע סטטיסטיקה, שעל בסיסה נוכל להסיק את המסקנות הנדרשות ולגבש את המלצותינו בנושא. כחלק מפרויקט זה ביקשנו ללמוד על אודות זכויותיהן של אימהות ואבות יחידניים באוניברסיטת תל-אביב וכן לברר עם הסטודנטיות עצמן לגבי חוויית הלימודים שלהן. מסמך זה מהווה את סיכומם של הממצאים שלנו, אשר כולל את מסקנותינו בנושא. לבסוף, נמליץ על דרכי טיפול בסוגיה, שבתקווה יוכלו להנגיש את האקדמיה גם להורים יחידניים.

זכויות ההורים היחידניים באוניברסיטה אינן מדוברות מספיק, ונראה כי אין מענה מיוחד מצד האוניברסיטה בצורה של עזרה אקדמית או כלכלית עבור סטודנטיות וסטודנטים שהינם הורים יחידניים. לאחרונה נתקלנו בסיפורה האישי של אם חד הורית צעירה, סטודנטית לתואר שני באוניברסיטה, אשר נוסף על היותה סטודנטית בתכנית תובענית, היא מגדלת פעוטה ומתפקדת כמפרנסת יחידה. הניסיון לעמוד במטלות ובחובותיה האקדמיות כמו כל סטודנט אחר, תוך כדי תפקודה כאם, היא מספרת, קשה בצורה בלתי רגילה. לא זו אף זו, כאשר בדקה האם מגיעים לה תנאים מיוחדים - כגון הארכות או מועדים מיוחדים - נדהמה לגלות כי התשובה היא שלילית, ובמידה ותרצה לקבל הקלות כלשהן תיאלץ לבקש אותן בצורה פרטנית. סיפורה חושף כי לסטודנטיות וסטודנטים חד הוריים קיים קושי עצום שאינו מקבל מענה מסודר המעוגן בתקנון האוניברסיטה. העובדה כי אין מערך תמיכה אקדמי וכלכלי שיכול לשפר את תנאיהן של אלה, היא ככל הנראה הסיבה שמעטות האימהות היחידניות שמעזות לבקש לעצמן

ב. הורים יחידניים באקדמיה

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (לשנת 2013) מצאנו כי אחוז האימהות והאבות היחידניות אשר לומדים לתארים מתקדמים, הינו נמוך משמעותית בהשוואה לשאר האוכלוסייה. חשוב לציין כי סטודנטים לתארים ראשונים הם בדרך כלל בשנות ה-20 המוקדמות לחייהם, רווקים וללא ילדים.

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (לשנת 2013) מצאנו כי אחוז האימהות והאבות היחידניות אשר לומדים לתארים מתקדמים, הינו נמוך משמעותית בהשוואה לשאר האוכלוסייה. חשוב לציין כי סטודנטים לתארים ראשונים הם בדרך כלל בשנות ה-20 המוקדמות לחייהם, רווקים וללא ילדים.

משפחות חד-הוריות עם ילדים, לפי גיל הילד הצעיר ותכונות ההורה

(המידע מוצג ביחידות של אלפים)

קטגוריה	סה"כ	משפחות חד-הוריות בהן הילד הצעיר עד גיל 24	משפחות חד-הוריות בהן הילד הצעיר עד גיל 17
כמות כוללת	172.1	120	52
מין:			
זכר	18.3	11.2	7.2
נקבה	153.7	108.9	44.8
גיל:			
עד 34	26.5	26.5	-
35-44	55.4	51	4.4
מצב משפחתי:			
נשוי/אה, חיה בנפרד	25.8	20.8	5.1
גרוש/ה	97.9	69.3	28.6
אלמן/ה	28.9	12.9	16
רווק/ה	19.5	17.1	2.3
התעודה הגבוהה ביותר:			
תואר אקדמי ראשון:	28.3	21.6	6.7
תואר אקדמי שני או שלישי:	17.7	11.9	5.8

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר משקי בית ומשפחות לשנת 2013. לוח 30

ג. סקר בקרב הורים יחידניים באוניברסיטת תל-אביב

נתקלו במידה ויש כאלה. מבין השאלות שנכללו בסקר ביקשנו לברר האם הן מקבלות עזרה מן האוניברסיטה באיזושהי צורה, וכיצד הן חושבות שהאוניברסיטה, כמוסד, הייתה יכולה לעזור להן להשלים את לימודיהן. הסקר הועבר לכל פקולטות ובתי הספר באוניברסיטה, וכן הופץ במדיה החברתיות.

להלן הנתונים אשר עלו מן הסקר (ענו 12 נשאלות):

❶ שבע מהנשאלות לומדות בפקולטה למשפטים, היתר לומדות בפקולטה למדעי הרוח ולמדעי החברה.

❷ כל הסטודנטיות הן אימהות לילדים מתחת לגיל 18.

❸ 6 מהסטודנטיות הן אימהות לילדים מתחת לגיל 5.

❹ סיוע כלכלי: כל הסטודנטיות ענו שאינן מקבלות סיוע כלכלי מן האוניברסיטה כלל.

❺ סיוע אקדמי: שמונה סטודנטיות ענו שאינן מקבלות סיוע בתחום האקדמי כלל, וארבע כתבו כי הן מקבלות סיוע במידה מועטה בינונית, אשר בעיקר מתבטא בזמינותם של מרצים ומתרגלים, ובגמישות מסוימת במועדי הגשות ומבחנים במקרים חריגים.

❻ שבע סטודנטיות הסכימו במידה בינונית רבה מאוד כי היותן אימהות יחידניות משפיעה על הישגיהן הלימודיים.

❼ הנשאלות דיווחו על ירידה משמעותית בהישגים האקדמיים, היעדרות מהלימודים עקב מחלות של הילדים, קושי להגיע

מסרתנו ההתחלתית הייתה לאסוף כמה שיותר מידע על הורים יחידניים אשר לומדים באוניברסיטת תל-אביב. לשם כך פנינו למדור תלמידים באוניברסיטה, בבקשה לקבלת מידע חיוני לביצוע המחקר המקדים כגון: מספר ההורים היחידניים הלומדים כיום (ובשנים קודמות) באוניברסיטה. ביקשנו לדעת את סוג התואר שלהן, תחומי הלימודים, מין, גיל, מספר ילדים, גילאי הילדים, ועוד.

נשלחו מיילים חוזרים ונשנים בבקשה לדלות את הנתונים הרלוונטיים לביצוע ההערכות בנושא, אך לאכזבתנו, המענה שהתקבל היה כי מידע זה כלל אינו קיים במאגר הנתונים של מדור תלמידים. זאת למרות שבעת הרישום לתואר מדווח המצב המשפחתי של המועמדים. הטענה שעלתה במדור תלמידים כי מילוי נתונים על אודות מספר ילדים וכן הלאה אינו מוגדר כחובה. עוד הסבירו במדור תלמידים כי אין חובת דיווח על שינויים בסטאטוס המשפחתי במהלך התואר במידה וישנם כאלה. תשובות דומות קיבלנו ממזכירות הסטודנטים בפקולטות השונות. נוסף על כך, מהמדור לסיוע כלכלי נמסר שמקרב מקבלי המלגות יש 18 אימהות חד הוריות המקבלות מלגת סיוע כלכלי מן האוניברסיטה כיום.

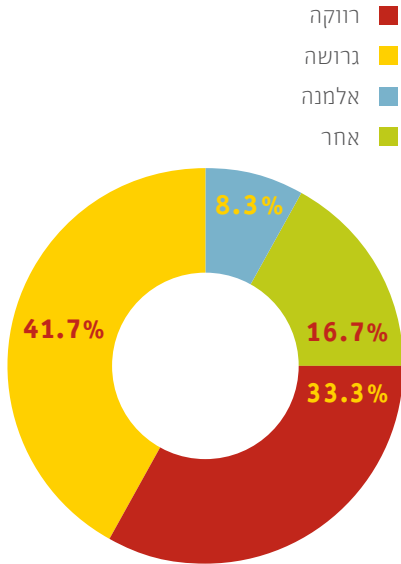
במקביל למאמצי האיסוף הללו, הוחלט על אמצעי נוסף לאיסוף נתונים באופן ישיר: חיברנו ופרסמנו סקר אינטרנטי המיועד לסטודנטיות חד-הוריות באוניברסיטת תל-אביב. בסקר התבקשו הנשים למסור באופן וולונטרי ובעילום שם את הנתונים הרלוונטיים, כמו כן ביקשנו מהן לתאר את הקשיים שבהם הן

- 👉 מלגות סיוע כלכלי.
- 👉 פריסה גדולה יותר של תשלומי שכר הלימוד.
- 👉 התחשבות אקדמית מבחינת לוח זמנים.
- 👉 קיום הרצאות העשרה ופורומים של תארים מתקדמים בימי שישי, ולא באמצע השבוע בשעות הערב.
- 👉 הקמת קהילת אימהות חד הוריות, בתמיכת האוניברסיטה, לשם קידום פתרונות שיתופיים ותמיכה הדדית.

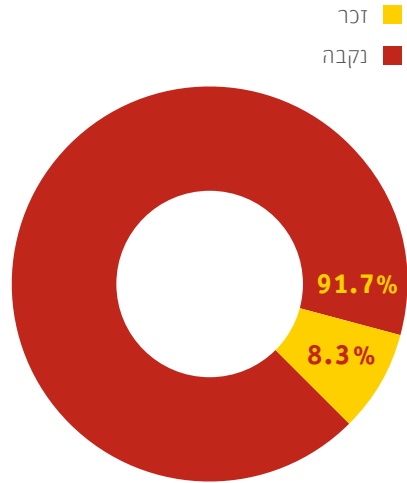
לאוניברסיטה ללימודים ומעבר לשעות הלימודים הפורמליים (להרצאות העשרה, זמן בספריה וכדומה), גרירת התואר, תלות בעזרה מההורים, לחץ של זמן, קשיים כלכליים ועוד.

👉 לשאלה: "אם היית יכולה להציע לאוניברסיטת תל-אביב כל דרך לסייע לאימהות חד-הוריות - מה היית מציעה?" ענו:
 👉 קורסים מקוונים.

מצב משפחתי (12 responses)

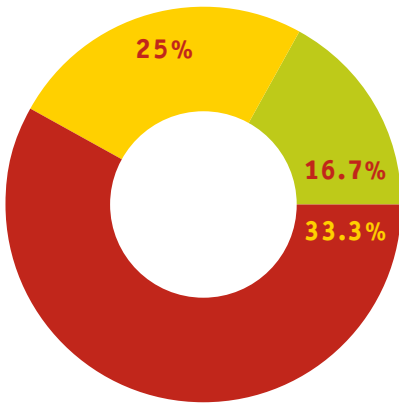

מין הנשאלת (12 responses)

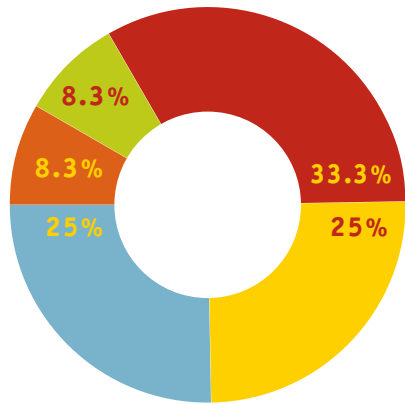
לימודים לקראת תואר
(12 responses)

- ראשון
- שני
- דוקטורט
- אחר

גיל הנשאלת (12 responses)

- 17-19
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45+

מקור: סקר בקרב 12 הורים יחידניים באוניברסיטת תל-אביב שבוצע על-ידי הכותבות

ד. סיכום והמלצות:

נראה כי בפני הורים יחידיניים אקדמאים ניצבים יותר אתגרים בניסיון לרכוש השכלה גבוהה מאשר לסטודנט הממוצע. מצב זה מביא לא פעם לכך שאותן נשים מחליטות לוותר על השכלה גבוהה, או כלשונון "להשקיע מינימלית, רק כדי לסיים", בעיקר בתארים מתקדמים.

במסגרת הפרויקט הופתענו לגלות כי אין שום זכויות או הקלות ייעודיות לאימהות חד הוריות באוניברסיטת תל אביב במטרה להקל עליהן במהלך לימודיהן. נציין שאמנם בחלק מן הפקולטות קיים טיפול פרטני במקרה הצורך לסטודנטיות אלה (אלה מהן שמבקשות שיפעלו עבורן לפני משורת הדין), אך עם זאת, היעדר מדיניות רשמית וזכויות מובנות בתקנון האוניברסיטה כופה על אותן אימהות לבקש התחשבות פרטנית בכל פעם שילדם חולה.

הממצאים מלמדים כי הקשיים העיקריים והחמורים ביותר הינם קשיים בסיסיים כמו מצבן הכלכלי הקשה, לאור היותן מפרנסות יחידות. בהתאם לכך עולה הצורך לקיים מסגרות לימודים אשר מאפשרות שילוב לימודים עם תעסוקה, זאת במטרה לאפשר להורים יחידיניים לכלכל את משפחתן. אולם קיימים קשיים נוספים, בעלי אוריינטציה אקדמית יותר, אשר יכלו להיפתר עם החלטה כמו הארכה מובנית של מועדי ההגשה עבור הורים יחידיניים, או שידור הרצאות פרונטליות של קורסים באתר האוניברסיטה.

אם כן, המלצותינו הן כדלהלן:

❶ קיום רישום על אודות הסטודנטיות והסטודנטים שהינם הורים יחידיניים בקמפוס. איסוף נתונים זה יאפשר לבדוק מה חלקם של ההורים היחידיניים מקרב הסטודנטים, מהם הצרכים שלהם והאם הפתרונות שלהלן אכן יוכלו לסייע.

❷ הנהגת מדיניות של הכרה בהורים יחידיניים כזכאים לתמיכה כלכלית ולעזרה אקדמית. יש לדאוג לעגן את זכויותיהן של אימהות אלו בצורה מוסדרת, זאת על מנת להקל עליהן בקבלת סיוע במקרה הצורך מהפקולטות שלהן. כמו כן יש להציע הקלות כגון שיעורי עזר, הקלה בלוח הגשת עבודות ומועדים מיוחדים למבחנים במידת הצורך.

❸ סיוע כלכלי מוגדל ונרחב יותר להורים חד הוריים על מנת להקל על העול הכלכלי שבמצבם. סיוע כזה, לא רק שיקל על התלמידים הקיימים אלא אף עשוי לעודד הורים יחידיניים נוספים להירשם ללימודים ולהגדיל את שיעורם בקרב תלמידי האקדמיה. סיוע זה יכול לכלול הנחה בשכר הלימוד וביעורי עזר.

❹ פריסת תשלומי שכר לימוד גדולה יותר.

❺ מסגרות לילדים בשטח האוניברסיטה ישנו גן המיועד לתלמידי וסגל האוניברסיטה, אך בגן זה מספר מקומות מוגבל (כ־30 בלבד) ולכן הקבלה אליו לסטודנטיות שאינן חברות סגל היא כמעט בלתי אפשרית. אנו ממליצות לתת עדיפות לאימהות חד הוריות בקבלה למסגרת זו. כמו כן, במידת האפשר, יש לשקול פתיחת גנים נוספים.

- ❖ הקמת מסלולים מתאימים להורים יחידניים, אשר מאפשרים לימודים בשעות הבוקר ומתפרסים לזמן ארוך יותר, אשר מותאמים לזמני מסגרות הילדים. דוגמא לכך מצאנו בבית הספר לסיעוד במסלול לאימהות, אשר לימודיו מתקיימים בשעות 8:00-13:00 והלימודים בו מתפרסים על התקופה של ארבע וחצי שנים, במקום ארבע.
 - ❖ מתן קורסים מקוונים, או לכל הפחות צילום ושידור של הרצאות פרונטליות.
 - ❖ הקמת פורום אימהות למציאת פתרונות שיתופיים, בתמיכה ראשונית לפחות של האוניברסיטה.
-

אתגרים ביציאה

לפוסט דוקטורט העומדים

בפני נשים באקדמיה

מאת: הדר בן־יעקב, חן ביטון, יוני דללי, קטרינה סטולדין ותרזה הדרי

א. מבוא

נשים למשרות בעלות קביעות באוניברסיטה והגדלת מספר הנשים בוועדות הפקולטיות. בשלב האחרון והמחקרי של דו"ח זה, ביקשנו לבחון את הפעולות של אוניברסיטת תל אביב מנקודת מבטן של דוקטורנטיות במוסד, וזאת באמצעות ראיונות עימן.

בפרויקט מחקרי זה אנו מבקשים לבחון את סוגיית הייצוג של נשים בדרגות בכירות באקדמיה, תוך התמקדות בשלב הפוסט־דוקטורט כשלב בעייתי הגורם לנשים רבות לא להמשיך במסלול האקדמי.

בחלק הראשון של דו"ח זה נציג נתונים מדו"חות של המל"ג שבחנו את סוגיית ייצוג החסר של נשים בדרגות בכירות באקדמיה, ולאחר מכן נסקור בקצרה את המלצות המל"ג שביקשו להתמודד עם מציאות זו.

בשלב הבא של מחקרנו, בדקנו האם באוניברסיטת תל אביב מיישמים את המלצות המל"ג, והאם מתרחש שינוי. על כן שוחחנו עם פרופ' רחל ארהרד היועצת לענייני נשים של נשיא האוניברסיטה. פרופ' ארהרד מובילה את נושא זה באוניברסיטה ואכן מיישמת חלק מהמלצות המל"ג, כגון הענקת תקן Family friendly, מענק מלגות מחיה לדוקטורנטיות מצטיינות עבור פוסט דוקטורט בחו"ל, גיוס

ב. נשים במסלול האקדמי

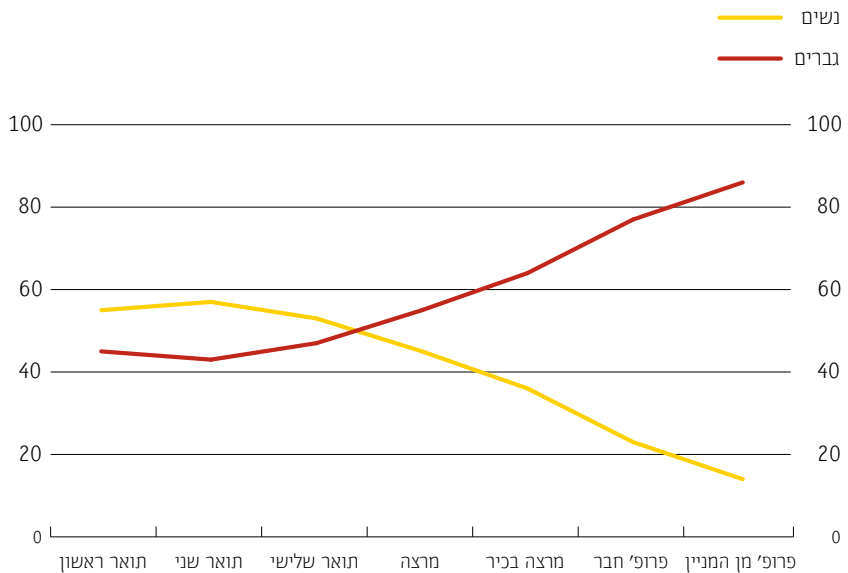
תרשים¹. כלומר, בעוד יחס הסטודנטיות בתואר ראשון, שני ושלישי מהווה במוצע יותר מחצי, שיעור הנשים יורד ככל שעולים בדרגות האקדמיות. אחוז חברות הסגל במוסדות האקדמיים בישראל עומד על 29% בלבד, ושיעור הנשים בדרגת פרופסור מן המניין עומד על כ-15% באוניברסיטאות ועל כ-10% בלבד במכללות.

1 המועצה להשכלה גבוהה, דו"ח הוועדה לקידום וייצוג נשים במוסדות להשכלה גבוהה (ועדת ארנון), יולי 2015
<http://che.org.il/wp-content/uploads/2015/07/ייצוג-נשים-2015.pdf>

מספר הסטודנטים הלומדים כיום במערכת האקדמית עומד על כ-310,000 סטודנטים. בשנים האחרונות הפכו הנשים לרוב מתוך הסטודנטים/ות לתואר ראשון, שני ושלישי במוסדות להשכלה גבוהה. בין התחומים קיימת שונות בולטת אשר מתבטאת גם בהרכב הסגל האקדמאי: קיים מיעוט נשי בתחומי ההנדסה, מתמטיקה, מדעי המחשב והמדעים הפיסקליים לעומת שיעור גבוה יחסית במקצועות החינוך ומקצועות העזר הרפואיים. מגמה זו לא השתנתה במהלך השנים האחרונות.

תמונת המצב המגדרית במוסדות אקדמיים בישראל מתאפיינת ב"מגמת המספריים" (ראו

עקומת המספריים: שיעורן של נשים וגברים בשלבים השונים של התפתחות הקריירה האקדמית (באוניברסיטאות, תשע"ז)

מקור: דו"ח ועדת ארנון, 2015

2. הפער מגדרי הקיים באקדמיה, בעיקר בסגל הבכיר, גורם לכך שאישה מדענית מוצאת עצמה במקרים רבים כ"לא שייכת", או כנמצאת ב'מועדון גברי סגור'. בנוסף, חסרות מודלים לחיקוי עבור חוקרות צעירות.

לימודי דוקטורט, פוסט-דוקטורט והשתלבות בסגל הבכיר

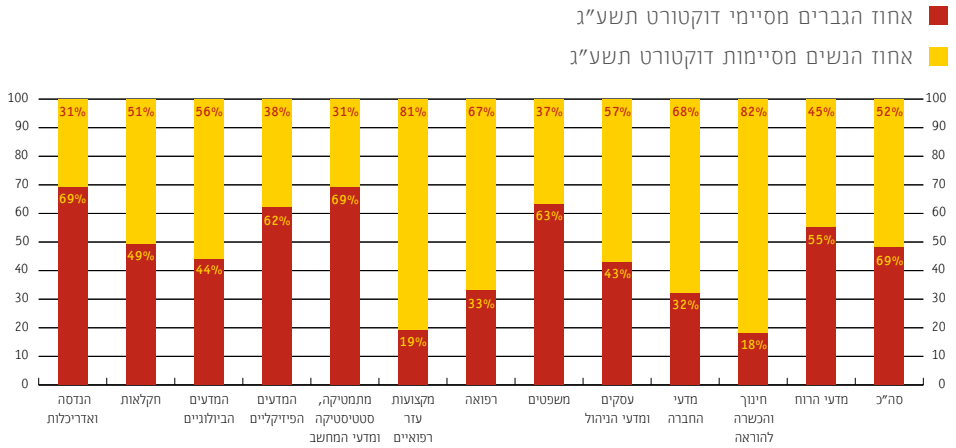
בקרב מסיימי/ות דוקטורט בישראל, ההבדלים המגדריים זניחים: 52% ממסיימי הדוקטורט בתשע"ג היו נשים, לעומת 48% גברים (ראו תרשים).

במטרה לקדם שינוי במציאות זו הקימה המל"ג/ ות"ת את וועדת כרמי בשנת 2011 ואת ועדת ארנון בשנת 2014.

לפי דו"ח ועדת ארנון, קיימים שני אתגרים עיקריים העומדים בפני נשים חוקרות האחראים במידה רבה על הפער המגדרי בהרכב הסגל הבכיר:

1. השנים בהן אישה מקימה משפחה מקבילות לשנים בהן נבנית קריירה אקדמית, בעיקר דוקטורט ופוסט-דוקטורט. שלבים אלו מאתגרים מאוד והתווספות של האחריות המשפחתית מקשה על נשים יותר מאשר על גברים.

נשים וגברים מקרב מסיימי לימודי דוקטורט בישראל, לפי תחומים, תשע"ג

מקור: דו"ח ועדת ארנון, 2015

לפי דו"ח ארנון, למרות שיש נוכחות גדולה של נשים בסיום דוקטורט, רק מעטות מהנשים ממשיכות בקריירה אקדמית, וזאת מסיבות שונות כגון: התייחסות שונה לנשים מצד המנחים שלהן בעיקר בגלל האילוצים המשפחתיים שלהן, דבר שמשפיע על היחס המקצועי של

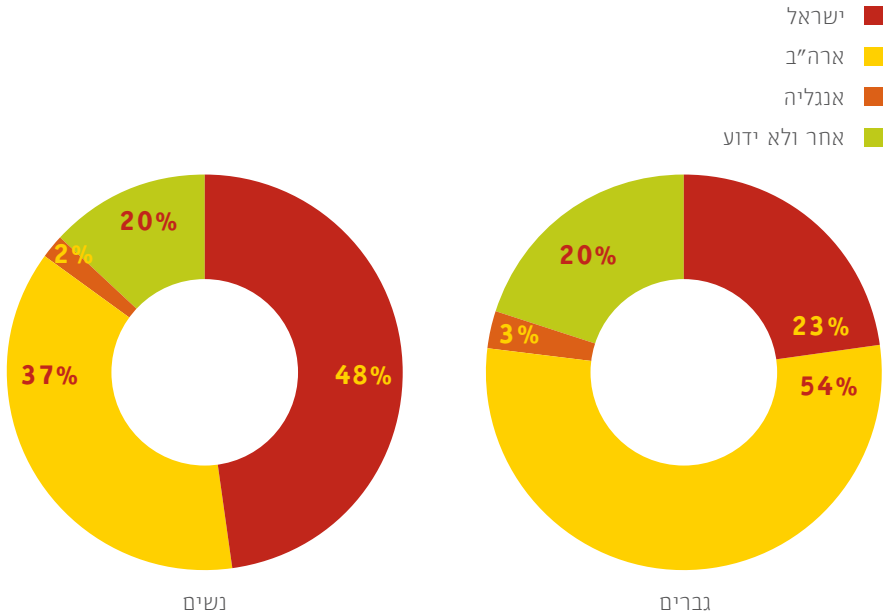
ההנתונים ניתן לראות כי קיימים תחומים בהם אחוז הנשים אשר מסיימות דוקטורט גבוה מאחוז מגברים, כגון: מקצועות העזר הרפואיים והחינוך. לעומת זאת, ניתן לראות שגברים דווקא דומיננטיים יותר בתחום הפיזיקה, ההנדסה והמתמטיקה.

ההשתלמות הבתרידוקטורית היא לאפשר לחוקרים צעירים, שאושרה זכאותם לקבלת תואר שלישי ממוסד לימודי, השתלמות מדעית במסגרת קבוצת מחקר מבוססת או בתחום מחקר מבוסס ובליווי חבר סגל בכיר. ההשתלמות נועדה לקדם את המשתלם לשלב נוסף ולהכשירו לשמש כחוקר באקדמיה או מחוצה לה.

המנחה והרצון "לדחוף" אותן קדימה לעבר עשייה אקדמית; וכן מהתפיסה של נשים שלא מאמינות שיוכלו לשלב משפחה וקריירה אקדמית. כל אלו פוגעים בדוקטורנטיות ומונעים מהן להמשיך בקריירה האקדמית.

השלב הבא בסולם האקדמי הינו ההשתלמות הבתרידוקטורית ('פוסט דוקטורט'). מטרת

שיעור בעלי/ות דוקטורט שהשתלמו בבתר-דוקטורט לפי מקום ההשתלמות, ולפי מגדר, תשס"ט:

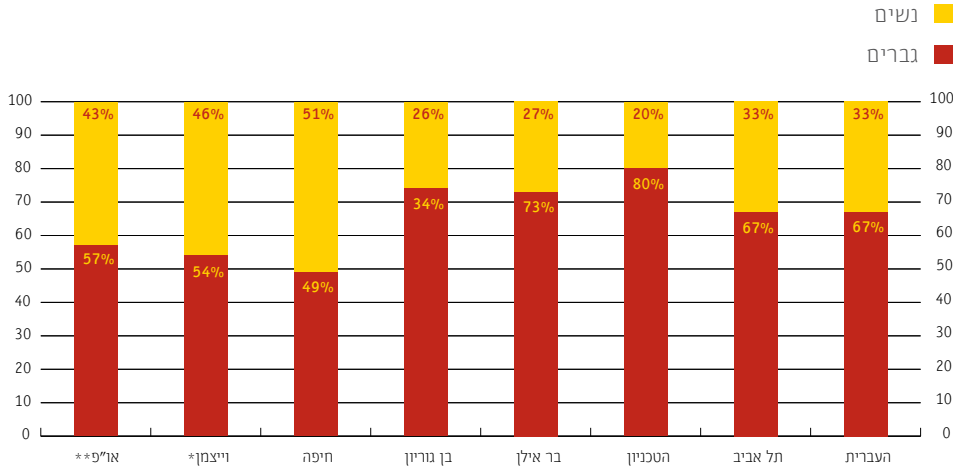
מקור: דו"ח ועדת ארנון, 2015

לפי ועדת כרמי שבדקה את הנושא, נתון זה מהווה את אחד ההסברים למיעוט נשים במשרות באקדמיה, וזאת בשל הדרישה הדרישה להשתלמות פוסט-דוקטורט בחו"ל כחסם משמעותי בפני נשים בקבלה לסגל האקדמי.

מהתרשים ניתן לראות שאחוז הנשים שעושות פוסט דוקטורט בחו"ל נמוך מזה של גברים. מכלל הנשים העושות פוסט-דוקטורט, 48% מהן נשארות בארץ לעומת רק 23% מהגברים.

ואכן, באוניברסיטאות עומד שיעור הנשים מקרב הנקלטים לסגל הבכיר על 34% בלבד.

שיעור הנשים והגברים הנקלטים לסגל אקדמי בכיר באוניברסיטאות, לפי מוסד, תשע"א-תשע"ד

מקור: דו"ח ועדת ארנון, 2015

- ❶ בכל מוסד תכהן יועצת לנשיא לנושא קידום מעמד הנשים.
- ❷ קידום מדיניות של הארכת משך המלגה לדוקטורנטיות או לדוקטורנטים בגין לידה.
- ❸ השקעת מאמצים באיתור מועמדות מתאימות לאיוש משרות, לקדם פתיחות לתחליפים מתאימים וראויים לפוסט דוקטורט בחו"ל.
- ❹ קידום הארכת משך הזמן לקביעות בתקופה שבין הקבלה למוסד ועד לשלב הקביעות בגין לידה.
- ❺ קידום ייצוג הולם של נשים בוועדות המוסדות להשכלה גבוהה.

ניתן לראות ע"פ הנתונים שפחות נשים מגברים משתלבות ומצליחות להיות חלק מהסגל האקדמי הבכיר. כלומר, גם אם אישה סיימה דוקטורט ופוסט דוקטורט, עדיין הסיכוי שלה להיות אחת מחברי הסגל הבכירים הוא נמוך².

בסוף פברואר 2011 הוקם צוות בראשות פרופ' רבקה כרמי, נשיאת אוניברסיטת בן גוריון בנגב. הצוות העביר המלצות אופרטיביות ליישום בטווח הקצר אשר עיקרן הם:

2 המועצה להשכלה גבוהה. "צוות לבחינת מצבן של נשים בסגל האקדמי במוסדות להשכלה גבוהה-דו"ח והמלצות", מאי 2011.
http://che.org.il/?page_id=34332

ג. פעילות יועצת הנשיא להוגנות מגדרית באוניברסיטת תל־אביב

התפיסה של גיוס פרו־אקטיבי של חוקרות צעירות, קידום תרבות ארגונית ייחודית להורות ולמשפחה (לדוגמה מעון יום, חדרי הנקה, השתדלות להעברת קורסי החובה עד ארבע אחה"צ) ועוד.

- ❶ ברמה הקבוצתית: סדנאות קריירה לדוקטורנטיות, סדנאות לחוקרות צעירות, פעילות דיפרנציאלית בכל פקולטה בהתאם לייחודה ולצרכיה, איתור וליווי סטודנטיות מצטיינות במדעים מדויקים והנדסה ועוד.
- ❷ ברמה הפרטנית: גיוס מלגות יציאה לפוסט־דוקטורט לדוקטורנטיות מצטיינות, ייעוץ לקראת היציאה לפוסט־דוקטורט בחו"ל ועוד.
- ❸ יעד מרכזי נוסף אשר מקודם עלידי יועצת הנשיא הוא הקמת ייצוג מגדרי בכל וועדות האוניברסיטה. כחלק מהמחקר שביצענו בדקנו את מצב יעד זה בפקולטות השונות באוניברסיטת ת"א.

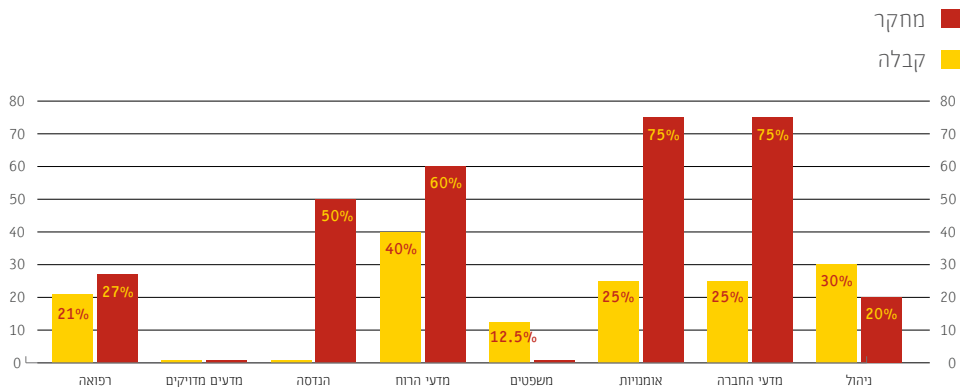
ההכרה בפערים המגדריים הקיימים באוניברסיטאות בקרב הסגל האקדמי הבכיר ובעיקר במשרות למסלול קביעות, הובילו לאימוץ המלצות ועדת ארנון ע"י המל"ג. אחת מהמלצות הוועדה הייתה כי בכל מוסד תכהן יועצת לנשיא/ה לקידום מעמד הנשים.

פרופ' רחל אהרד, יועצת נשיא אוניברסיטת תל־אביב להוגנות מגדרית, פועלת על מנת להעלות את מספר הנשים בסגל האקדמי בטווח הקצר מ־29% ל־35%. בראיון שקיימנו עמה עלה כי פעולותיה מתקיימות במספר מישורים עיקריים:

❶ ברמה הבינלאומית ולאומית: השתתפות בוועדות המל"ג והכנסת, שיתופי פעולה עם אוניברסיטאות בארה"ב, איתור פוסט־דוקטורנטיות המעוניינות לשוב לישראל ולגייסן ועוד.

❷ ברמה המערכתית אירגונית: הובלת וועדה אוניברסיטאית להוגנות מגדרית, הטמעת

אחוז הנשים בוועדות קבלה ומחקר בפקולטות השונות באוניברסיטת תל־אביב

מקור: נתונים שנתקבלו מיועצת הנשיא להוגנות מגדרית באוניברסיטת תל־אביב

הרוח, אומנויות ומדעי החברה. אולם, בתחומי המדעים וההנדסה עדין קיים מיעוט עד כדי חוסר ייצוג של נשים בוועדות.

התרשים מציג את אחוז הנשים בוועדות קבלה ומחקר בפקולטות השונות באוניברסיטה. מהתרשים ניתן לראות כי קיימות פקולטות בהן קיים ייצוג גדול של נשים, לדוגמא מדעי

ד. ראיונות עם דוקטורנטיות באוניברסיטת תל־אביב

חדשני לאחר שלב הפוסט־דוקטורט לא יהיה ניתן לקבל קביעות אינה מעודדת נשים לקריירה אקדמאית.

שנית, הנשים ענו כי הן מודעות לתפקידה של היועצת לנשיא להגנות מגדרית באוניברסיטה אך טענו כי לא קיים מספיק פרסום לעזרה המוצעת עבורן. רובן לא היו מודעות לסדנאות הייעודיות המתקיימות לעידוד נשים לצאת לפוסט־דוקטורט ולעזרה הנוספת שהאוניברסיטה מציעה עבור מטרה זו.

שלישית, תחומים רבים דורשים את ביצוע הפוסט־דוקטורט באוניברסיטאות בחו"ל על מנת שהדוקטורנטיות יוכלו להתקדם. חלק מהנשים טענו כי היו מעוניינות לעבור לחו"ל על מנת להשיג מטרה זו אולם נאלצו לוותר עקב קשיים במציאת מסגרות עבור הילדים וחוסר תקציב עבור מגורים. לטענתן, במידה והייתה קיימת מערכת תמיכה רחבה יותר והיה ניתן סיוע בדמות מלגות, דיור בקמפוס עבור המשפחה ומעונות יום לילדים, הן היו שוקלות מחדש את היציאה ללימודים בחו"ל. מעט הנשים שרואיינו ידעו על תקן "family friendly" המציע תנאים תומכים במשפחה כמו מעונות יום עבור ילדים ולמלגות ייעודיות לנשים עבור פוסט־דוקטורט בחו"ל שהיא מחלקת. אילו היו מודעות לתקן ולעזרה שהאוניברסיטה מציעה היו שוקלות

מתוך הבנה כי שלב הפוסט־דוקטורט מהווה שלב קריטי במסלול האקדמי לקבלת תקן, החלטנו להתמקד בשלב זה ולבחון את יחסן של נשים באקדמיה לאפשרות לצאת עם קבלת התואר לפוסט־דוקטורט. כחלק מסדרת ראיונות שקיימנו עם דוקטורנטיות באוניברסיטת תל־אביב, ביקשנו לבדוק האם קיימת מודעות לעזרה שהאוניברסיטה מציעה בכדי לעודד נשים לצאת לפוסט־דוקטורט. לשם כך, ראיינו דוקטורנטיות מהפקולטות לרפואה, הנדסה, מדעים מדויקים ומדעי המוח באוניברסיטה ובדקנו מה הם השיקולים העיקריים עבורן בקבלת ההחלטה.

ראשית, מהראיונות עולה כי בתחילת הדוקטורט חלק מהנשים תכנן להמשיך לפוסט־דוקטורט אולם לאחר זמן הן החליטו לא לפנות לכיוון זה. אחת מהסיבות שעלו עלידי הדוקטורנטיות לשינוי בהחלטה הוא ההתנגשות עם חיי המשפחה. לטענתן, לא ניתן לשלב בין שני היעדים מאחר והאקדמיה אינה סביבה הוגנת ולא מעודדת נשים להשתלב בתוכה. הדבר מתבטא בדרישות להשקעת שעות ארוכות במעבדה וחוסר התחשבות וגמישות עבור אימהות הנדרשות לאסוף את ילדיהן ממסגרות החינוך. בנוסף, העובדה כי נדרשת מחויבות מקסימלית למחקר תוך ידיעה כי ללא מחקר

מחדש את האפשרות לצאת לפוסט דוקטורט. רובן ייעצו לעלות את המודעות לתקן ולסביר מה הוא מציע וכיצד יכול לסייע. כמו כן, חלק מהדוקטורנטיות העלו כי קיים שיקול נוסף ליציאה לפוסט דוקטורט בחו"ל והוא בן הזוג. מהראיונות עולה כי במקרים רבים האישה תתגמש על-מנת שבן זוגה לא יצטרך לעזוב את מקום עבודתו.

לבסוף, הועלתה הטענה כי גם לאחר סיום הדוקטורט בהצלחה, נשים רבות נלחמות על קבלת קביעות. הן העלו חששות כי מאחר וקיים רוב של גברים בסגל הבכיר באקדמיה, נשים ייחשבו כ"זרות" ולא שייכות למעגל הגברי שקיים.

ה. סיכום המלצות

סיכום הראיונות נוכחנו לגלות שהדוקטורנטיות אינן מודעות לאופציות החדשות שהאוניברסיטה מוכנה להעניק להם כדי לעודד אותם להמשיך לפוסט דוקטורט בחו"ל. כמו כן מצאנו שדוקטורנטיות אשר בדקו מה האוניברסיטה יכולה להעניק להם, עדיין אינן רוצות לצאת לפוסט דוקטורט, לרוב עקב שיקולים משפחתיים וכלכליים.

בעקבות מחקרנו גיבשנו מספר המלצות להנהלת האוניברסיטה:

1. אנו סוברים שיש לפעול למען גיוס תרומות וזאת על מנת להרחיב את מערך המלגות ולתת לעוד נשים הזדמנות לצאת לפוסט דוקטורט.

2. לדעתנו יש מקום לשימוש בקשרי האוניברסיטה עם אוניברסיטאות עמיתות ברחבי העולם כדי ליצור תוכנית ייחודית לנשים אשר ייצאו לפוסט דוקטורט באותה מדינה וייהנו מדירת מעונות משפחתית ושימוש בשירותי המעון של אותה אוניברסיטה ללא עלות.

3. אנו ממליצים לפרסם בקרב הדוקטורנטיות מידע אודות ההטבות שיקבלו מהאוניברסיטה אם ייצאו לפוסט דוקטורט בחו"ל. כמו כן, לדעתנו יש לשתיי אותן ולהפוך אותן לחלק אינטגרלי מתהליך החשיבה שנועד לעודד אותן לצאת לפוסט דוקטורט.

אנו סבורים ששימוש שלושת המלצות אלו יוביל לעלייה במספר הנשים היוצאות לפוסט דוקטורט.

כחלק מפעילות ההתנדבות שאנו עורכים החלטנו להוציא לפועל את ההמלצה השלישית ולערוך פעילות פרסומית לכל הדוקטורנטיות באוניברסיטה בשיתוף עם פרופסור רחל ארהרד. לאחר הגשת דו"ח זה, יישלח מייל לכל הדוקטורנטיות בצורת פלייר אשר ירכז בתוכו שירותים שהאוניברסיטה תעניק לנשים הבוחרות להתקדם במערכת האקדמית ולצאת לפוסט דוקטורט בחו"ל, בצירוף קישורים היפנו אותם למידע מורחב. אנו מקווים שפעולה זו תסייע לאוניברסיטה לפועל למען הגדלת מספר הנשים היוצאות לפוסט דוקטורט.

בחינה מגדרית של שיעורי חינוך גופני בבתי-ספר תיכוניים

מאת: נוי עצמי, טל יגזאו, ענבר דולינקו

א. מבוא

בשיעורים בין התלמידים לתלמידות ובמידה וקיימים פערים, יהיה ניתן להצביע עליהם יותר בקלות.

כדי לבחון האם קיימים פערים מגדריים בשיעורי החינוך הגופני בבתי הספר התיכוניים, בחנו את הנושא בשלושה מישורים:

ד. תחילה בחנו את תכנית הלימודים הרשמית של משרד החינוך. כחלק מבדיקה זו בחנו מה כוללת תכנית הלימודים עבור תלמידות ותלמידים: האם יש שוני במתכונת הלימודים באופן רשמי והאם מטרות התכנית זהות עבור תלמידות ותלמידים מבחינת משרד החינוך.

ה. לאחר בחינת התוכנית הרשמית, פנינו לראיין מורים לחינוך גופני בשני בתי ספר בתל אביב, וזאת כדי לבחון כיצד מיושמת תוכנית הלימודים הרשמית בשטח, האם תכנית הלימודים עולה בקנה אחד עם המציאות, וכיצד היא נתפסת בעיניהם.

שיעורי החינוך הגופני הינם שיעורי חובה עבור תלמידות ותלמידים בישראל מבית הספר היסודי ועד תיכון, כאשר בגרות בספורט מהווה תנאי הכרחי לקבלת תעודת בגרות מלאה. לצד זאת, ממחקרים רבים ידוע כי עולם הספורט אינו שוויוני כלפי נשים וגברים ומאופיין בסטריאוטיפים מגדריים, לרבות סיווג ענפי ספורט כ"נשיים" ו"גבריים", ייצוג חסר של נשים בספורט המקצועי כמתאמנות וכמאמנות וכן סיקור עיתונאי מועט של ספורט נשים.

על רקע זה עניין אותנו לבדוק האם קיימים פערים מגדריים במסגרת שיעורי החינוך הגופני, ובמידה וכן - כיצד הם באים לידי ביטוי? שאלה זו מעניינת במיוחד על רקע העבודה שמדובר במסגרת הראשונה בה נחשפים ילדים, ילדות, נערים ונערות לחינוך גופני, וניתן להניח שהדבר יעצב את השקפתם כלפי התחום בבגרותם.

בפרויקט מחקרי זה בחרנו להתמקד בשיעורים בגילאי התיכון, כי בשנים אלו קיימת הפרדה

לאחר ניתוח הממצאים, הן מסקירת תכנית הלימודים והן מהריאיונות והשאלונים, אנו מקוות שנוכל לעמוד על המצב בשטח וכן להציע המלצות להמשך.

1. לבסוף, ביקשנו לקבל גם את נקודת מבטם של התלמידים והתלמידות, וזאת באמצעות שאלון שהעברנו ביניהם. באמצעות שאלון זה ביקשנו לברר האם יש תחושות שונות בקרב התלמידים והתלמידות בנושא, לעומת תחושותיהם של המורים.

ב. תוכנית הלימודים של משרד החינוך לחינוך גופני

ומחבט; פעילות גופנית אישית וספורט אישי; ופעילות נופש ופנאי.

התכנית מפרטת גם את תחומי הלימוד והנושאים בחלוקה בין תלמידים ותלמידות לפי שנים. בניסיון לערוך השוואה בין התלמידים והתלמידות כדי לראות האם קיים שוני בתכניות הלימוד נמצא שוני קל בלבד: בתחום פעילות גופנית אישית וספורט אישי, בין הענפים שהוצעו לתלמידים בתכנית היו ניווט וכושר גופני לקראת גיוס - ענפים שלא נמצאו בתחום המקביל אצל התלמידות. גם בתחום הנופש והפנאי הוצעו בין השאר לתלמידים ספורט ימי ופעילויות אתגר, שלא נמצאו בתחום המקביל לתלמידות. בנוסף, בפירוט התכנית לתלמידים צויין כי "כחלק מחובותיו בחינוך הגופני, ישתלב התלמיד בפעילות חוץ בית ספרית על פי בחירתו", בעוד תקנה דומה לא נמצאה עבור תלמידות. כמו כן, עבור תלמידות, חלק ממטרות למידת נושא התנועה והיציבה הוא פיתוח התחושה האסתטית בתנועה, הקניית הרגלי יציבה טובה ופיתוח החוש האסתטי.

כלומר, בחינת התוכנית הרשמית של משרד החינוך לשיעורי חינוך גופני בתיכון הראתה אמנם כי ההבדלים אינם רבים, אך עם זאת

למשרד החינוך תכנית רשמית ללימודי החינוך הגופני מבית הספר היסודי ועד תיכון¹. התכנית מבקשת לתרום לתלמידות ולתלמידים הן בטווח הקרוב לצורך פיתוח כושר גופני, והן לטווח הרחוק, וזאת כדי לסייע להם לפתח עניין בתחום ורצון לעסוק בו.

לפי התכנית², לתלמידי ותלמידות התיכון השיעורים יכללו נושאי חובה ונושאי בחירה, כאשר הן תלמידים והן תלמידות אמורים ללמוד ארבעה נושאים במשך שנות לימודיהם בתיכון: א. משחקי כדור קבוצתיים; ב. נופש פעיל; ג. פעילות גופנית וענפי ספורט אישיים וד. ריקוד ותנועה. קיימים גם נושאי לימוד עיוניים, אך התמקדותנו בהם מועטה. לכל נושא לימודים מוצעים ענפי ספורט מתאימים. נושאי הבחירה הם בשלושה תחומים עיקריים; משחקי כדור

1 משרד החינוך התרבות והספורט, "חינוך גופני: תוכנית לימודים לכיתות ג'י"ב ולחינוך המיוחד בחינוך הממלכתי, הממלכתי-הדרוזי והדרוזי-ירושלים, התשס"ו.

2 חינוך גופני: תוכנית לימודים לכיתות ג'י"ב. פרק 5: התכנית לכיתות ג'י"ב. <http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/6A4A0977-D214-4A96-9062-760C1896541E/31353/077097.pdf>

אמנם קובעת את מסגרת השעות והאיזון בין המקצועות השונים, אך היא משאירה למורה את בחירת דרכי ההוראה, ארגון השיעורים במשך השנה וחלוקת הזמן לענפי המקצוע השונים. לפיכך, גם אם באופן רשמי קיימת תכנית אחידה המפרטת בדיוק את ענפי הספורט שילמדו ואת האיזון ביניהם, בפועל קיים שוני בשיעורי החינוך הגופני בבתי הספר, וזאת הן בשל היכולת הייחודית של כל בית ספר לספק היצע נרחב של ענפי ספורט שונים והן בשל בחירות אישיות של המורה שעשו להעדיף מתן דגש על ענפים מסויימים על חשבון ענפים אחרים.

מצאנו כי ניתן למצוא בהם את ההנחות הקיימות בחברה בנוגע למגדר וספורט. כך ראינו כי לפי התוכנית, התלמידים מחויבים להיות בכושר מתמיד ולעסוק בענפים שנתפסים כגבריים יותר כמו כושר קרבי ומשחקי כדור, ולעומתם התלמידות מצופות לעסוק בתחומים "נשיים" כמו ריקוד, במטרה ליצור יציבה נכונה ולשמר תנועה אסתטית, תכונות שנקשרות בתפיסת הנשיות הסטריאוטיפית הרווחת בחברה.

חשוב לציין שבמסמך התכנית מצויין כי ההיצע למקצועות הבחירה יקבע בהתאם לאפשרות הייחודית של כל מוסד חינוכי. כמו כן, התכנית

ג. שיעורי חינוך גופני מנקודת מבטם של המורים

לטענתנו, הסיבה לכך שאין בבית הספר נבחרת כדורגל לתלמידות היא שאין מספיק תלמידות המעוניינות להשתתף במשחקי כדור, והרחבת ההיצע הקיים לענפים רבים מדי תמנע את האפשרות לקיים את הקבוצות הקיימות מפאת חוסר בשחקניות שיווצר בכל אחת מהן. בנוסף, בריאיון עמו הוא סיפר כי בעבר כאשר שניסה להציע לבנות מוכשרות בקטרגל לשחק בנבחרת באוניברסיטה, הובעה לכך התנגדות רבה מצד הוריהן בטענה שהם לא רוצים "שיהיו גברים", וכך למעשה אף אחת מהן לא הצטרפה.

כמו כן הוא הוסיף כי בית הספר מארח טורנירים עירוניים בקטרגל, ובעוד במשחקים של הבנים נראה גיוון רחב מבחינת האוכלוסייה המשתתפת, במשחקי הבנות המשתתפות הן בעיקר מצפון תל אביב.

בבדיקה בשטח בחרנו להתמקד בשני בתי ספר תיכון בתל אביב - אחד בצפונה ואחד בדרומה: תיכון עירוני ט' ותיכון עירוני ד'.

תיכון עירוני ט'

בריאיון עם רכז הספורט בתיכון עירוני ט', אריק לוי, נאמר לנו כי התכנית של משרד החינוך מהווה המלצה, אך בסופו של יום תכנית הלימוד נקבעת על ידי רכזי הספורט בכל תיכון ומושפעת גם מהמתקנים הקיימים בבית הספר ויכולתו להציע תחומים שונים.

בתיכון בו הוא מלמד, הענף המוביל עבור בנים ובנות הוא כדוריד. נוסף לתחום זה קיימת נבחרת כדורשת לבנות בלבד, נבחרת כדורגל לבנים בלבד, נבחרת כדורסל לבנים ולבנות ונבחרת אתלטיקה קלה משותפת בה גם האימונים משותפים לבנים ולבנות.

נובע מההתעניינות של תלמידים בתחומי ספורט אלו מעבר לשעות הלימודים וצפייתם בשידורי ספורט בטלוויזיה.

כשנשאל האם הוא מזהה ענפים שניכר שתלמידות נמשכות אליהם יותר מאשר תלמידים או להפך, אמר כי בעוד התלמידים מתעניינים יותר במשחקי כדור, אתלטיקה קלה וכושר גופני, התלמידות ברובן נוטות להתעניין בשיעורי סטודיו שכוללים מחול אירובי ופילטיס והתעמלות קרקע. כתוצאה מכך בשיעורי הספורט של התלמידים אכן יש שימוש רב יותר בכדורים שונים ובשיעורי התלמידות נעשה שימוש רב יותר באמצעי עזר כמו מזרונים, גומיות (דיאנה בנדס), חישוקים ומשקוליות קטנות.

ניכר היה כי גם אם תכנית הלימודים בבית הספר זהה יחסית, הדרישות המצופות מהתלמידים בבחינת הבגרות גבוהות יותר מאלו המצופות מהתלמידות, הן מבחינת ההישגים והן מבחינת אופן הביצוע הנדרש של התרגילים. גם כאן הבנים נבחנו בעליות מתח כשהבנות נבחנות רק בתליית און; בעוד הבנים עושים שכיבות סמיכה רגילות, הבנות עושות שכיבות סמיכה קלות יותר בהן הברכיים מונחות על הרצפה. בריצת 2000 מ' ההישג המצופה עבור התלמידות הוא לסיים את הריצה עד 12.5 דקות, אך עבור התלמידים עד 10.5 דקות. כמו כן, התלמידות נדרשות לתרגיל סיום שהתלמידים לא צריכים לבצע. לרוב התרגיל מבוצע כתרגיל ריקוד, אלא אם התלמידה עוסקת בענפים מיוחדים כמו ג'ודו או התעמלות קרקע ומעוניינת שהתרגיל שלה יכלול אלמנטים מהתחום. עם זאת, להב ציין כי רובן מבצעות ריקוד ללא אלמנטים נוספים.

בשיחה עם רכז הספורט עלה כי בתיכון עירוני ט' בחינת הבגרות זהה עבור תלמידים ותלמידות כמעט לחלוטין; היא כוללת סבולת, מתח, קפיצה מהמקום, כוח מתפרץ, ריצת 4 כפול 10 וכפיפות בטן בדקה. ההבדל היחיד הוא באורך הריצה הארוכה (2000 מ' לבנים ו-1500 מ' לבנות) ובכך שהתלמידות נבחנות בתליית און בעוד הבנים נבחנו בעליות און. בבית הספר לא מונהג תרגיל הריקוד שהיה חלק ממתכונת הבגרות של התלמידות בבתי ספר אחרים.

כאשר נשאל האם קיימים דגשים שונים עבור תלמידים ותלמידות בתכנית הלימודים, ציין שבגילאי תיכון ישנו דגש על נושא הכנה לצבא עבור התלמידים. לתפיסתו, בגילאי ההתבגרות יותר קשה למשוך את הבנות לפעילות ספורטיבית ולכן נושאים כמו עיצוב הגוף ואירובי, שנחשבים אופנתיים, זוכים בשנה האחרונה לדגש עבור תלמידות, במטרה לעודד את השתתפותן בפעילות גופנית גם לאחר שעות הלימודים.

תיכון עירוני ד'

בשיחה עם עופר להב, רכז ספורט בתיכון עירוני ד', נראה היה כי לתפיסתו רוב התלמידות מתעניינות פחות בתחום החינוך הגופני מאשר התלמידים ובעלות פחות מודעות לנושא מהם. בבית הספר בו הוא מלמד מונהגים גם שיעורים עיוניים שעוסקים במגוון נושאים: אנטומיה, תזונה נכונה, חוקי אתלטיקה ומשחקי כדור וארגון מפעלים. בעוד התלמידות מפגינות ידע נרחב יותר בשני התחומים הראשונים, התלמידים מראים שליטה רבה יותר בשני התחומים האחרים. לתפיסתו של להב, הדבר

התלמידות משתתפות בשיעורים ומתעמלות. השינוי מתחיל, לדעתו, עם גיל ההתבגרות שכולל שינויים פיזיולוגיים רבים עבורן ומפנה את תשומת הלב מהעשייה הספורטיבית אל נושא האסתטיקה ותזונה, לעיתים לא תקינה, כדי להתמודד עימם. המודעות הגוברת למראה החיצוני המשתנה מפריעה להן להמשיך לעסוק בספורט, לתפיסתו.

כשנשאל רכז הספורט בתיכון עירוני ד' האם לדעתו יש הבדל ביכולתן של התלמידות בביצוע ריצות למשל, טען שמדובר במודעות. מגיל צעיר הבנים עוסקים בספורט מעבר לשעות הלימודים ומפתחים סבולת וכושר גופני, להבדיל מהבנות, ולכן לוקח להן זמן רב יותר לפתח כושר גופני שתואם לזה של הבנים. עם זאת הוא ציין שדווקא בגילאי היסודי הצעירים,

ד. שיעורי חינוך גופני מנקודת מבטם של תלמידים ותלמידות

מזרונים, משקולות. כשנשאלו האם לדעתם ישנם תחומים שלא זוכים לדגש בשיעורים, רוב התלמידים הרגישו שאין תחומים כאלו. לעומתם, התלמידות ציינו תחומים שונים שלא זוכים לדגש בעיניהן כמו ריקוד, משחקי כדור או ריצות.

התלמידים נשאלו גם האם לידיעתם ישנם הבדלים בין שיעורי הבנים לבנות. רוב התלמידים ורוב התלמידות סבורים כי קיים שוני בין השיעורים, ושההבדל העיקרי נעוץ ברמת הקושי הגבוהה יותר לתלמידים הבנים. בעוד רוב התלמידות תיארו זאת כדבר שלילי שיש לשנות, רוב התלמידים הצדיקו את המצב תוך הסבר שלבנים קיים צורך רב יותר להתאמן באופן אינטנסיבי יותר מהבנות.

בשאלה שנגעה למידת שביעות רצונם משיעורי החינוך הגופני, כל התלמידים ציינו שהם מרוצים מאוד מהשיעורים ומרגישים שנחשפו לתחומים שונים. רובם כתבו שהשיעורים עודדו אותם לעסוק בספורט גם מחוץ לשעות הלימודים. לעומתם, התלמידות היו חלוקות יותר בתשובותיהן. חלקן מרוצות ממתכונת

על מנת לבחון את נקודת מבטם של תלמידים ותלמידות, העברנו שאלונים לתלמידות ותלמידים באותם בתי הספר בהם פגשנו את רכזי הספורט: תיכון עירוני ט' ותיכון עירוני ד'. שאלונים אלו נועדו על מנת לנסות ולברר האם לתפיסתם של התלמידים והתלמידות קיים שוני בשיעורים וממה לדעתם נובעים ההבדלים, במידה ואלו קיימים.

השאלונים הועברו ל־7 תלמידים ול־7 תלמידות בגילאי תיכון מכיתות י' ועד י"ב. כמות המדגם אינה גדולה מאחר והתקופה בה ביצענו את הבדיקה בשטח הייתה תקופת בגרויות בה רבים מהתלמידים לא נמצאים בבית הספר מלבד בימי הבחינה. בנוסף, באותו זמן התרחשה גם שביתת התלמידים הארצית בתיכונים.

ראשית נשאלו התלמידים על תוכן השיעורים. רובם, בנים ובנות כאחד, ציינו שנחשפו בשיעורי הספורט למשחקי כדור, ריצות קצרות, אירובי ועיצוב הגוף. ניתן היה להבחין כי רוב הבנות שמו דגש על נושא עיצוב הגוף. הציוד הנפוץ לשימוש בשיעורים שצויין בשאלונים תאם לכך; כדורים, קונוסים, גומי מתיחה,

אך לעומתם התלמידות חזרו וטענו שיש צורך בשיפור תוכנית הלימוד כדי שהשיעורים יהיו יותר מאתגרים ומאוזנים ברמת הקושי לזו של התלמידים.

השיעורים הנוכחית, אך חלקן היו רוצות גיוון רב יותר בשיעורים ומרגישות שישנם תחומים שלוקים בחסר. בהתאם לכך, רוב התלמידים ציינו שהם מרוצים מתכנית הלימודים ולא רואים צורך בשיפורה, מלבד התייחסות נוספת לתזונה;

ה. סיכום והמלצות

מוכשרות להשתתף בנבחרת קטרגל, אך כולן סירבו בהשפעת הוריהן. כלומר חלק מההבדלים לא תלויים במערכת עצמה, אלא בתלמידים המושפעים מהסביבה בה הבניות מגדריות מוטבעות מגיל צעיר. לכך מתווספת העובדה כי גיל ההתבגרות טומן בחובו שינויים פיזיולוגיים רבים עבור בנים ובנות שעשויים לפגוע ברצונם להשתתף בשיעורים, שמטבעם הם פומביים. אולם יש לציין שבעוד המורים ראו בתלמידות כחסרות מוטיבציה להשתתפות בשיעורים וכבעלות פחות מודעות לתחום, רוב התלמידות מעוניינות בשיעורים מאתגרים יותר ושווים ברמת הקושי לתלמידים.

לאור ממצאים אלו, אנו מבקשות להציע המלצות לצמצום הפערים המגדריים במסגרת שיעורי החינוך הגופני בבתי הספר התיכוניים:

א. לפי תפיסתנו יש לתת לכולם, תלמידים ותלמידות, הזדמנות לטעום מכל האפשרויות בשיעורים ייעודיים לכך, בין אם נראה שבנות לא מחבבות כדורגל, או שבנים לא מחבבים שיעורי סטודיו, שכן כפי שראינו לעיתים תחושות המורים לא זהות לתחושות התלמידים.

מצאנו כי אכן קיימים פערים מגדריים במסגרת שיעורי החינוך הגופני. אולם לתפיסתנו הממצאים מעודדים במידת מה, כיוון שנראה שפערים אלו אינם מוטמעים על ידי בתי הספר התיכוניים בצורה אותה שיערנו. בעוד שחששנו שניתקל בהסללה מגדרית מפורשת בבתי הספר, מצאנו כי בתי הספר דווקא פועלים, ואף בנמרצות, לצורך התגברות על הפערים המגדריים הללו שמוטמעים ללא הרף על ידי החברה; וזאת באמצעות ניסיונות לשילוב הבנות בענפים שנתפסים גבריים כמו כדורסל וכדורגל, שימת דגש על נושא התזונה עבור בנים ובנות כאחד; ומבנה בחינת הבגרות האחיד יחסית, כמתואר לעיל.

נראה כי הממצאים הבעייתיים יותר מגיעים דווקא ממתווה תכנית הלימודים הארצית, שם ניתן למצוא הסללה עבור תלמידים ותלמידות לתחומים "גבריים" או "נשיים" באופן מובהק. יש לציין שישנם תחומים שכבר אינם גבריים באופן מובהק, כמו כושר קרבי, שעדיין סגורים לבנות במסגרת שיעורי הספורט בתכנית הארצית.

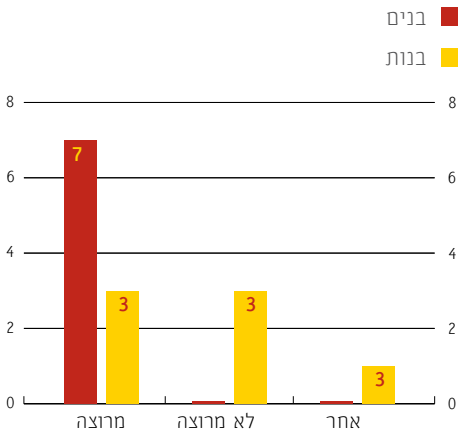
כמו כן, ניכר כי חלק מההבדלים נובעים מבחירותיהם של התלמידים. דוגמה לכך הובאה בדבריו של אריק לוי, שהציע לתלמידות

שעוסקים בענפים "נשיים" או "גבריים", וזאת כדי להוקיע את המחשבה שישנו קשר בין המגדר לבין ענף הספורט בו אנו יכולים לעסוק. בעיקר, נראה כי הנקודה החשובה ביותר היא לדבר על הקשר בין ספורט ומגדר בגלוי, מאחר ובגילם הבוגר התלמידים והתלמידות יכולים להבין את הנושא, והעלאתו אל פי השטח יכולה לתרום להם גם בהמשך.

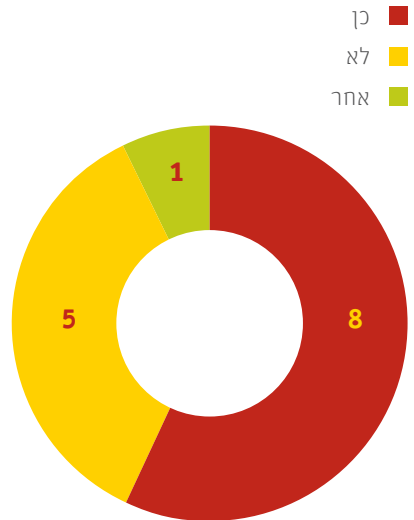
- ב. יש לשמר את עידוד התלמידים לעסוק בפעילויות ספורטיבית אחר הצהריים, גם אם אינן תואמות להבניה חברתית בנושא.
- ג. לאור האוטונומיה היחסית שיש למורי החינוך הגופני, נמליץ על קיום הכשרה במגדר לכלל המורים והמורות לחינוך גופני כדי להעלות את המודעות לנושא ולגבש דרכי התמודדות הנשענים על ניסיונם בתחום.
- ד. בנוסף, ברמה העיונית, יש לחשוף את התלמידים לספורטאים וספורטאיות

נספח: תוצאות השאלונים שהועברו לתלמידים ותלמידות:

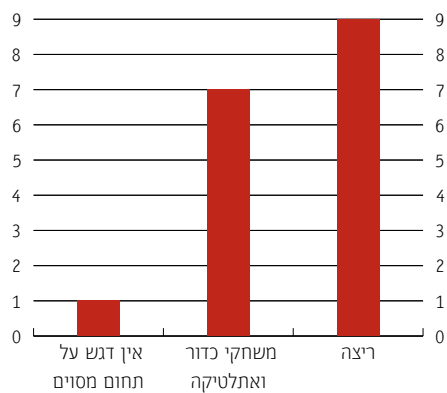
שביעות רצון משיעורי החינוך הגופני

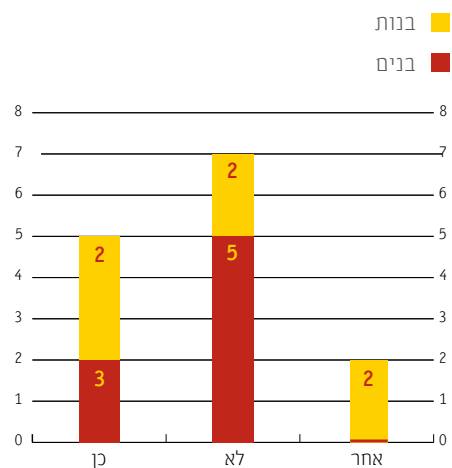
האם יש הבדלי קושי בין שיעורי הבנים לבנות?

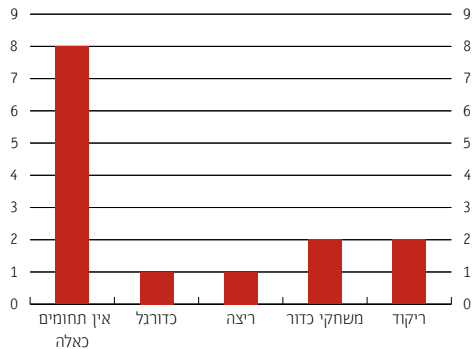
על אילו תחומים אין דגש בשיעורים?

האם יש צורך בשיפור תכנית הלימודים?

על אילו תחומים אין דגש בשיעורים?

הבדלים מגדריים בבחירת מגמה ריאלית בבתי־ספר תיכוניים

מאת: וונדי רודריג, ג'ני סמוליארנקו, טובה טטיאנה חנימוב ומור רובין

א. מבוא

לצורך מענה על שאלת המחקר בחרנו להתמקד במקרה בוחן של העיר נתניה. בשלב הראשון נציג את הנתונים שאספנו מסגנית ראש העיר נתניה אודות תלמידים שהחלו וסיימו מקצועות ריאליים ברמת 5 יחידות לימוד (בנים ובנות בנפרד). הנתונים התבססו על סמך 5 השנים האחרונות 2010-2015 מבתי ספר שונים ברחבי העיר. בשלב השני נציג את ממצאי הראיון שערכנו בבית ספר 'שפירא', תיכון ממלכתי דתי לבנות בנתניה. הראיון התבצע באמצעות שאלון שמשלב הן שאלות פתוחות והן שאלות סגורות. הראיון התקיים בקרב בתלמידות בין כיתות ט' עד י"ב, הנמצאות בעיצומן של בחירת המקצועות אשר ילון אותן להמשך החיים. אנו מקוות כי הבאת הנושא למודעות תוכל לסייע בפתרון אי־השוויון וההבדלים המגדריים הנוצרים בבחירת מגמה ריאלית בבתי הספר התיכוניים.

הפערים המגדריים מתחילים עוד בגיל ינקות, מבחירת הבגדים לפעוט או לפעוטה ועד לבחירת הצעצועים לתינוקות. הפערים ממשיכים גם בגנים ובבתי הספר אשר מכתיבים את הכללים הנאותים בשאלת ההתייחסות לבנים ולבנות לחוד ובנפרד. בכיתה ט' התלמידים מקבלים לראשונה הזדמנות בחירה, המהווה עבורם צומת דרכים שתעצב את חייהם הבוגרים. הבחירה המוצגת להם היא בנושא בחירת מקצועות הבחירה והיקף הלימודים במקצועות אנגלית ומתמטיקה.

נשאלת השאלה האם ובאיזה אופן קיימים פערים בין המינים בנושא בחירת מקצועות ריאליים בהיקף של 5 יחידות לימוד? השערתנו היא כי מספר התלמידים שעתידים לבחור מקצועות ריאליים ברמת 5 יח"ל גבוה יותר ממספר התלמידות שעשו כן. אנו סבורות שהסיבה נעוצה בהבניה חברתית שראשיתה בחינוך הורי ובית ספרי.

ב. הבדלים מגדריים בבחירת מגמה ריאלית: נתונים מעיריית נתניה

בית הספר הרביעי הנבחר הוא תיכון ש"י עגנון, תיכון חילוני מעורב אשר מאופיין גם הוא במצב סוציו אקונומי גבוה של משפחות התלמידים. המגמות הריאליות הקיימות הינן: פיזיקה, כימיה ומחשבים. ניתן לראות כי אחוז הזכאים לגשת לבגרות בפיזיקה בקרב תלמידים גדול יותר מאחוז התלמידות הזכאיות. אחוז הזכאים בין המגדרים ביחס למקצועות כימיה ומחשבים בשיעור דומה יחסית בפערים של עד 10 אחוזים. ניתן ללמוד במגמת הפיזיקה כי מתוך מדגם של 15 בנות שהחלו ללמוד פיזיקה בכיתה י', סיימו פחות ממחצית הנרשמות, ואילו בקרב הבנים שיעור הנשירה עומד על כ-40%. נציין כי תלמידים שבחרו ללמוד פיזיקה, חובה עליהם לבחור מגמה נוספת. מהממצאים ניתן ללמוד כי המקצוע העיקרי אותו בחרו התלמידות כמגמה שניה הוא כימיה, בהפרש ניכר ממחשבים ואומנויות, ואילו מחשבים היא המגמה הפופולרית ביותר בקרב הבנים כמגמה שניה.

בית הספר החמישי שנבחר הוא תיכון בית יעקב, בית ספר חרדי לבנות. ישנן רק שתי מגמות ריאליות שמשולבות ביחד: מחשבים + ביולוגיה, בדגש על מחשבים. מתוך כלל הבנות, מעל לשלושת רבעי מהתלמידות נמצאות בתוכנית המשולבת של מחשבים וביולוגיה, אך רק 57% מסיימות את התוכנית בהצלחה. לדעתנו נתונים אלו מלמדים כי החרדיות מעוניינות להביא פרנסה בעתיד, ועל כן הן בוחרות במקצוע ריאלי.

בית הספר הראשון שנבחר הוא תיכון שפירא, תיכון דתי ממלכתי. בחרנו את המגמות הריאליות הקיימות: פיזיקה, אלקטרוניקה, מכרוניקה, אווירודינמיקה וביולוגיה. ניתן לראות פער ניכר במקצוע ביולוגיה שבה קיים פער המגדרי דווקא לטובת הבנות. מגמה הפוכה קיימת ביחס למקצועות פיזיקה בהיקף 3 יח"ל, אלקטרוניקה 15 יח"ל ומכונאות רכב. במקרה הבוחן של מקצוע הפיזיקה בבית ספר זה ניתן ללמוד כי מתוך 25 הבנות שהתחילו ללמוד פיזיקה, סיימו את המקצוע כמעט כולן, ואילו בקרב 15 הבנים שבחרו ללמוד פיזיקה סיימו רק 10.

בית ספר השני שנבחר הוא תיכון לבנות בלבד, תיכון בר אילן. המצב הסוציו האקונומי של משפחות התלמידות גבוה. המגמות הריאליות הקיימות הינן: פיזיקה, מחשבים וביולוגיה. ניתן לראות כי המקצוע בו מספר הנושרות היה בשיעור חיובי הגבוה ביותר הוא פיזיקה. במגמת ביולוגיה נרשמה דווקא מגמה הפוכה, בה שיעור הנושרים היה שלילי. במהלך השנים, הצטרפו למגמה עוד תלמידות. במקצוע מחשבים מספר תלמידות שהחלו וסיימו את המגמה היה זהה פחות או יותר.

בית ספר השלישי שנבחר הוא תיכון לבנים בלבד, תיכון בר אילן. מכיוון שזהו אותו תיכון, רק לבנים בלבד, אשר נלקח לצורך השוואה לתוכנית המוצעת לבנות. בגרף ניתן לראות מעברים חדים מפיזיקה למחשבים. מספר הנושרים מפיזיקה עבר למגמת מחשבים.

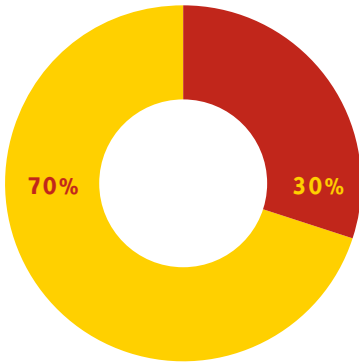
ואחוז הנושרות עומד על כ־40%. בבר אילן לבנים מספר המתחילים ומסיימים 5 יחידות מתמטיקה נשאר דומה. בבית ספר ש"י עגנון מספר הבנים שמתחילים ומסיימים את המגמה גבוה יותר מבנות. אך אחוז הנושרים בקרב תלמידים גבוה יותר מתלמידות. בבית ספר בית יעקב האופציה כלל לא מוצעת.

בהשוואה לכלל התיכונים שנדגמו בנושא 5 יחידות מתמטיקה, מספר הזכאים במהלך חמשת השנים האחרונות הולך ויורד. בבית ספר שפירא מתחילים את לימודי המתמטיקה יותר בנות מבנים, אך מסיימים יותר בנים מבנות. ב'בר אילן לבנות' מתחילות 19 בנות בשנה בממוצע ללמוד 5 יחידות מתמטיקה

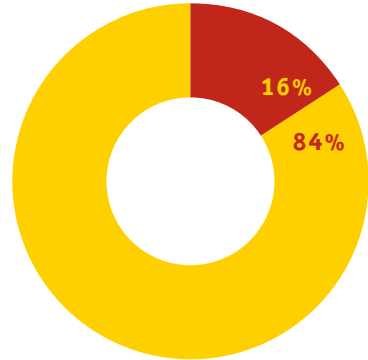
מגמות הומניות תיכון "שפירא"

■ בנים
■ בנות

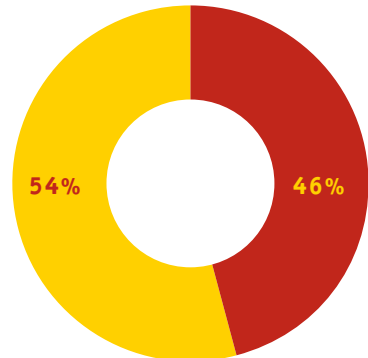
צרפתית

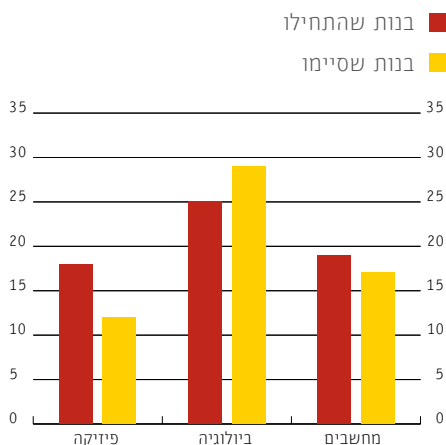
תושב"ע 5 יח"ל

שיווק ומנהל

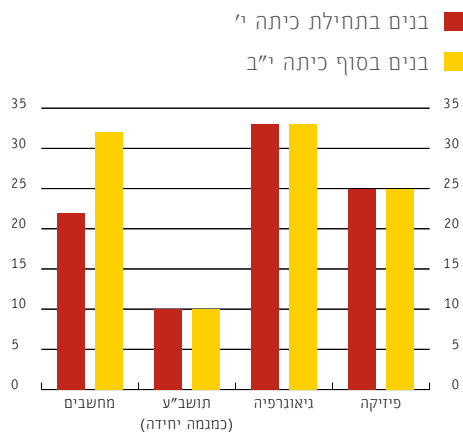

מגמות ריאליות תיכון "בר אילן" לבנות

מקור: התרשימים הוכנו על-ידינו על בסיס הנתונים שהתקבלו מסגנית ראש עיריית נתניה

כל המגמות בתיכון "בר אילן" לבנים

ג. שאלון לתלמידות בבית הספר 'שפירא' בנתניה

בלבד, ועל-מנת להגיע לתוצאות מהימנות יותר היה כדאי להגיע להיקף יותר רחב של היענות. התשובות לשאלה הראשונה העוסקת במגמה המועדפת על התלמידות מראות גיוון רב. מתוצאות השאלון נראה כי התלמידות מתלבטות בין מגמות ריאליות והומאניות, ולא ניתן לראות 'קיבוע' של התלמידות בבחירה של מקצוע הומאני או ריאלי. אנו מניחות שממצא זה קשור במבחר הרב שקיים בביה"ס ועל-ידי העידוד שלו לבחור במקצועות ריאליים.

יתר על כן ניתן לראות כי התלמידות מתייחסות לעתידן באופן מאוד רציני ושאיפותיהן גבוהות. חלקן מעוניינות להיות רופאות, עורכות דין ועובדות הייטק. כולן כתבו מקצועות הדורשים

חילקנו שאלונים בבית ספר 'שפירא' (שמו החדש: 'תמר אריאל') בנתניה שהינו תיכון מעורב לבנים ולבנות. ידענו שמתקיים כנס הסברה בית ספרי בנושא בחירת המגמות ובתיאום מראש הגענו עם השאלונים שלנו במטרה לתת לתלמידות למלא אותם בסוף הכנס. בחרנו להכין שאלות לבנות שכבת ט' משום שהן עתידות לבחור את המקצועות שעמן הן תיגשנה לבגרויות, ובעצם נמצאות בתחילת דרכן. הצגנו להן מס' שאלות ביחס למקצועות שהן מעוניינות לבחור ותחומי עניין. **בנספח א' מופיע מבנה השאלון המלא.**

חשוב לציין כי רמת ההיענות לשאלונים הייתה יחסית נמוכה וקיבלנו כעשרים שאלונים

הנדרשת, מורכבות הנושאים, פחד ממורים שלא יצליחו להעביר את החומר בצורה טובה, חוסר התעניינות בחומר או חששות מסיבות אישיות / משפחתיות (כמו למשל חוסר עזרה בבית). אף לא אחת ציינה חשש הנובע ישירות מהנושא המגדרי או מהיותן בנות. כמה מהתלמידות ענו בביטחון רב כי הן בטוחות שיצליחו. כפי ששיערנו, תלמידות אשר חזקות בכל המקצועות מאמינות כי הן יצליחו לסיים את י"ב בהצלחה רבה הן במקצועות ההומאניים והן במקצועות הריאליים. עוד ציינו התלמידות כי המקצועות הריאליים כגון פיזיקה פותחים דלתות בעתיד.

לפחות תואר ראשון ולא הופיעו מקצועות הנרכשים באמצעות לימודי תעודה (כמו לדוגמה: מעצבת שיער, מדריכת כושר וכו'). רק מספר מועט של תלמידות כתבו שאינן יודעות באיזו קריירה ברצונן לבחור.

מעניין לראות כי בנות מסוימות העידו על עצמן שהן חלשות במקצועות הריאליים (כמו פיסיקה, מחשבים וכימיה) ועל אף זאת רשמו שהן מאמינות כי כן יצליחו לסיים מגמה ריאליית בציון גבוה בסוף י"ב. הסיבה שהן חוששות ללמוד מקצועות ריאליים: עומס, ההשקעה

ד. סיכום והצעות להמשך

מוטיבציה מהבית. חשוב שגם ההורים יבינו את החשיבות של הבחירה במקצועות ריאליים. כפי שהזכרנו בהתחלה: מגמות הלימוד בתיכון תורמות לתחושת המסוגלות של התלמידות ובד בבד פותחות עבורן דלתות לעתיד בטוח מבחינה כלכלית.

הצעות לתיקון:

1. מלגה לבנות מצטיינות במגמות ריאליות
2. שיעורי תגבור לבנות בסוף היום במגמות ריאליות
3. הבטחת מקומות השמורים מראש לבנות במגמות ריאליות
4. תחרויות בין בנות בלבד בתחום המדעי
5. כנסים וקול קורא
6. הבטחת מקומות במכללות ובמוסדות השכלה גבוהה לבנות בתחומים הללו

לאור הממצאים שאספנו והמחקר שביצענו ניתן להסיק כי המודעות של התלמידות לבחירת מקצועות ריאליים עולה. נעשים מאמצים רבים כדי לשכנע אותן לבחור במקצועות ריאליים, שיפתחו עבורן דלתות בעתיד. דוגמא מובהקת לכך היה ביה"ס שפירא שערך מפגש חשיפה למגמת הפיסיקה. עם זאת נראה עדיין כי המאמצים אינם מספיקים ויש צורך להגביר את המודעות.

לפי הממצאים שאספנו מהשטח התלמידות חוששות בעיקר מלחץ, עומס, מורכבות הנושאים ומחסור בתמיכה לאחר שעות הלימודים. לדעתנו כדי לגרום לתלמידות לבחור במגמות ריאליות יש צורך להוכיח להן שהן יהיו עטופות בתמיכה מקיפה, גם בתוך ביה"ס וגם לאחר שעות הלימודים.

יתר על כן, יש צורך לשתף פעולה באופן מלא עם הוריהם של התלמידות כדי שהן יקבלו גם

נספח: שאלון תלמידות כיתה ט'

🔴 תשובותיך נשמרות סודיות וישמשו אך ורק לצורך מחקר. תודה על שיתוף הפעולה!

שם פרטי: _____ שם ביה"ס בו את לומדת: _____

בין אילו מגמות את מתלבטת? ומה הסיבה שכל מגמה מעניינת אותך?

1. _____
2. _____
3. _____

במה תרצי לעסוק בעתידך? (עבודה לאחר הלימודים)

האם את חשה כי את "חזקה" במקצועות ריאליים? (מקצוע שלא למדת אל תקיפי)
מתמטיקה - חזקה/חלשה, פיסיקה/ חזקה/חלשה, ביולוגיה/ חזקה/חלשה,
מחשבים - חזקה/חלשה,
כימיה - חזקה/חלשה,
מקצוע אחר ריאלי - חזקה/חלשה.

האם את חשה כי את "חזקה" במקצועות הומאניים? (מקצוע שלא למדת אל תקיפי)
הבעה/לשון - חזקה/חלשה,
היסטוריה - חזקה/חלשה,
תנ"ך - חזקה/חלשה,
ספרות - חזקה/חלשה,
אזרחות - חזקה/חלשה,
מקצוע אחר הומאני - חזקה/חלשה.

מה החששות שלך ממעבר למגמה ריאלית? מה יכול להקשות עליך?

1. _____
2. _____

.3

.4

במידה ותבחרי במגמה ריאליית האם את חושבת שתסיימי אותה בציון גבוה בסוף י"ב? כן/לא

במידה ותבחרי במגמה הומאנית האם את חושבת שתסיימי אותה בציון גבוה בסוף י"ב? כן/לא

ניתוח מגדרי של איגוד הביליארד הישראלי

מאת: רודולף (רודי) ואן ויג'ק, גל כהן, שרי גולן

א. מבוא

בישראל, קיים איגוד בשם **איספא**, שהוא איגוד הביליארד בישראל, הרשום כעמותה. הארגון מקבל מימון מהמועצה להסדר הימורים בספורט וממנהל הספורט. מתוקף היותו גוף המקבל מימון ציבורי, הארגון מחויב לשקיפות נתונים, אותם רצינו לבחון בפילוג מגדרי, הן בהשקעה כספית לליגות הנשים מול ליגות הגברים ובפרסומן, והן במספר השחקנים והשחקניות.

בפרויקט המחקר שלנו בחרנו להתמקד בתחום ספורט הביליארד בישראל. תחום הביליארד כולל בתוכו סנוקר, פול (אמריקאי ואוסטרלי) וקרמבול. ניגשנו לזה מתוך מקום של חיבור, מאחר וכולנו משחקים (כחובבים ולא בצורה מקצועית) מידי פעם. בנוסף, זה נושא הנוגע לנו בחיי היום יום הנוכחיים שלנו, ולא מתמקד בעתיד או בהכרח בתחומים אחרים שרחוקים מהחיים שלנו כיום כגון הורות.

א. נשים וגברים בענף הביליארד בישראל

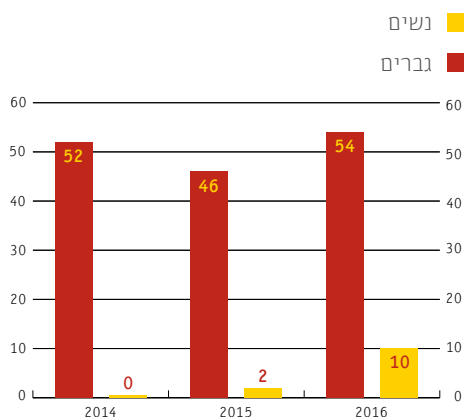
רוב גברי מוחלט ולמרות השם "ליגה מעורבת" לא ניתן למצוא נשים שמשתתפות בליגות השונות, למעט הליגה לנשים. בנוסף, יש ייצוג נשי בתחרויות בינלאומיות, אך הוא אינו זוכה לקידום והישגי הנשים דלים מאוד.

להלן נתונים על השתתפות גברים ונשים בליגות השונות בשלוש השנים האחרונות:

בשנת 2014 נערכו ליגה לאומית ואלפיפות סניורים. בליגה הלאומית השתתפו 32 גברים

הליגות הקיימות כיום בהם ניתן לשחקנים לקחת חלק פעיל מתחלקות לשני סוגים: ליגה מעורבת וליגת נשים. על פניו נשמע כי לנשים העדפה מתקנת ויתר הזדמנויות, אולם הנתונים המספריים מראים כי כמות הנשים המשחקות ביליארד דרך האיגוד בצורה מקצועית עדיין אינה מגיעה לכמות הגברים שעושים זאת. ארגון הביליארד מארגן מספר תחרויות, ביניהן אליפויות הארץ, ליגה לאומית, ליגת על וכן תחרות גביע המדינה. המספרים מעידים על

פילוג מגדרי בהיבט שנתי בתחרויות הביילארד

מקור: דף האינטרנט של איגוד הביילארד הישראלי

כפי שעולה מהנתונים של השנים האחרונות, מספר הנשים המשחקות ביילארד באופן מקצועי דרך האיגוד ומשתתפות בתחרויות הארציות נמוך משמעותית ביחס לגברים. הנתונים מתייחסים גם לסנוקר וגם לפול יחד, על אף שהתחרויות הן תחרויות שונות בתחום הביילארד.

ולעומתם 0 נשים. באליפות הסניורים השתתפו 20 גברים ולעומתם 0 נשים. בשנה זו לא נערכו תחרויות המיועדות לנשים בלבד.

בשנת 2015 נערכו ליגה לאומית, ליגת על וכן השתתפו באליפויות אירופה. בליגה הלאומית השתתפו 20 גברים ולעומתם 0 נשים. בליגת העל השתתפו 26 גברים ולעומתם 0 נשים. באליפות אירופה לנבחרות כללו הנבחרות השונות 10 גברים ו-2 נשים. באליפות אירופה ליחידים השתתפו 5 גברים ואישה **אחת**. בליגת הנשים השתתפו 0 נשים (לא התקיימו תחרויות נשים).

בשנת 2016 נערכו ליגה לאומית, ליגת על וליגת נשים. בליגה הלאומית השתתפו 32 גברים ולעומתם 0 נשים. בליגת העל השתתפו 22 גברים ולעומתם 0 נשים. בליגת הנשים השתתפו 10 נשים.

להלן גרף המתאר את פילוג המשתתפים הכולל בשלוש השנים האחרונות בהיבט מגדרי:

ג. ניתוח מגדרי של פעילות איגוד הביילארד בישראל

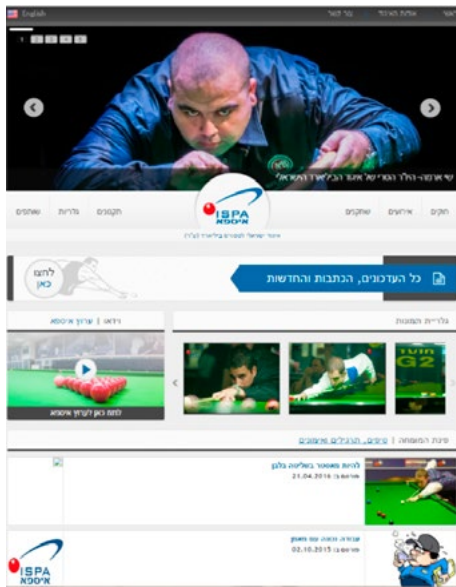
שכר מטעם העמותה. בנוסף, יש בעלי תפקידים האחראים לניהול תקין של הליגות ולארגון שלהן וכן כתבי פייסבוק האחראיים לפרסום פעילויות האיגוד ברשת. מעבר לכך, יש עובדת נוספת אשר עובדת בעמותה בצורה עקיפה כפריילאנסרית ולא באופן ישיר, אשר מועסקת על ידי העמותה בתחזוק אתר האינטרנט הרשמי של איגוד הביילארד.

עובדים בשכר בעמותה

עמותות הן למעשה מלכ"ר, ארגון שהוא ללא מטרות רווח. מתוקף כך, רוב האנשים הלוקחים חלק בעמותה אינם מקבלים שכר בעבור כך. העמותה אינה מעסיקה עובדים בשכר. במאי 2016 הוחלפו נציגי הוועד וכיום מכהנים בו יו"ר ו-5 חברי הנהלה, ביניהם 4 גברים ואישה אחת. חברי הנהלה ונציגי הוועד אינם מקבלים

פרסום ושיווק

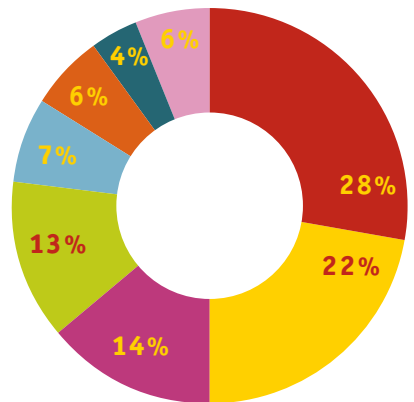
אולם, זהו לא המצב באתר של איגוד הבייליארד. על פי שיחות שערכנו עם שחקני בייליארד, הסיכוי להיחשף לאתרים אלו מבלי לחפש אותם במיוחד, הוא נמוך מאוד ולמעשה כמעט ואינה קיים. כך יוצא שהפרסום הנעשה בדף האינטרנט לא מקודם, ומי שלא נחשף לאתר בכוונה תחילה כנראה גם לא ייחשף אליו בכלל. בתחום הנשים בבייליארד, הפרסום מועט עוד יותר, ואין התייחסות כלשהי למעט עדכונים לקוניים ביחס לליגת הנשים. גלריית התמונות של האיגוד כמעט ואינה מכילה נשים.

מקור: צילום מסך מתוך אתר האינטרנט של איגוד הבייליארד בישראל

לאיגוד הבייליארד יש אתר אינטרנט המתעדכן באופן שוטף ודף ברשת החברתית פייסבוק. אומנם, על אף העדכונים השוטפים בדף ובאתר, החשיפה לדפי אינטרנט אלו נמוכה מאוד. להלן גרף המתאר את הוצאת הכספים באיגוד לנותני שרות לשנת 2014:

- הנהלת חשבונות וביקורת שנתית
- משרדיות
- אתר האינטרנט
- פרסום, יח"צ ומולטימדיה
- הוצאות נסיעות
- הוצאות ביטוח
- שירותים משפטיים
- עמלות סליקה ובנקים

מקור: דוח כספי של עמותת איספ"א לשנת 2014

הגרף מתאר כי אתר האינטרנט ופרסום יחסי ציבור ומולטימדיה מהווים 27% מההוצאות הכספיות על שירותים שניתנו לעמותה, שהם 19,232 ש"ח. אם כן, מתבקש כי האתר יהיה מתוחזק כראוי ויקודם היטב בעמודים רלוונטיים.

פרסים לזוכים ולזוכות

הפרסים שחולקו למשתתפים בתחרויות בשנים 2012-2014, בהן כפי שהוזכר, השתתפו רק גברים היו פרס כספי בסכום כולל של **217,778 ₪**, גביעים מרשימים ומדליות בשווי כולל של **28,015 ₪**. הנשים כאמור, זוכות לליגה משלהן רק בשנת 2016. הרישום לתחרות עולה לכל משתתפת **210 ₪** (**60 ₪ רישום + 150 ₪ חברות באיגוד** [האיגוד אינו מתיר כניסה של משתתפות שאינן חברות איגוד]). הפרסים שיוענקו בתחרות הם בסך כולל של כ־**10,000 ₪**, נמוך בהרבה מ־**80,000 ₪** שהוענקו בליגות הגברים. לטענתנו, הדבר פוגם ברצון של נשים מקצועיות לשחק דרך האיגוד מאחר ואין תמריץ ששווה לשלם בשבילו את דמי ההשתתפות בטורנירים.

בסוף כל ליגה מתקיימים משחקי חצי גמר וגמר שבסופם יש מנצחים. תחילה, עלינו להדגיש כי לא קיימים נתונים לגבי זכות נשים בליגות השונות. באתר האיגוד, קיימים נתונים של הזוכים ושל המקומות השני והשלישי בשנים האחרונות, המציגים תמונת מצב בה נשים לא מנצחות כלל בליגה המעורבת, וליגת הנשים אף לא זוכה לפרסום.

בשנים 2012-2014 כולל, בשלושת ענפי הבייליארד סנוקר, פול וקרמבול, ובליגות הנוער של הסנוקר והפול, לא זכתה אף אישה אחת, באף אחד מהמקומות הראשונים (!). לתפיסתנו, זה מעיד כי לא היה ניסיון אמיתי לקידומן של הנשים בבייליארד, ובנוסף, חוסר הנתונים על ליגות הנשים מעיד על מידורן של הנשים מענף הבייליארד.

ג. סיכום והמלצות

להלן המלצותינו בהתבסס על המחקר שערכנו:

- א. הליגה המעורבת אינה מצדיקה את קיומה, שכן למרות השם, אין בה נשים כלל. מן הראוי לארגן יותר תחרויות לנשים במקום לנסות למשוך אותן להשתתף בתחרויות משותפות עם גברים - מעטים ענפי הספורט (אם בכלל קיימים) בהם נשים משתתפות בתחרויות גברים והדבר רק משמר את המידור.
- ב. התקציבים המחולקים לליגות השונות ולטובת הנבחרות מציגים פערים עצומים

כפי שהוצג לעיל, תחום הבייליארד בישראל סובל ממספר בעיות, ביניהן חוסר רצון אמיתי לקדם את התחום ולהגיע לקהל יעד נרחב. הדוחות הכספיים של האיגוד מעידים על ירידה במשאבי הארגון ועל פרסים הולכים וקטנים משנה ושנה וכמעט ואין פרסום לאיגוד ולתחרויות השונות. בנוסף, ישנה הדרה של נשים מתחום ספורט זה ואין מאמץ של ממש לארגן תחרויות לנשים או להגיע לקהל יעד הזה. הפרסים השונים המוענקים לזוכים/זוכות אינם עושים איתם צדק ונראה ששחקנים מוותרים על ההשתתפות בשל ההשקעה הכספית שאינה מתגמלת.

בין ליגות הגברים לליגות הנשים ומעידים על חוסר שוויון משווע. האיגוד אינו פועל לשינוי מצב זה. מהשיחות שנערכו עם שי אייזנברג לא נשמע שייעשו מהלכים כלשהם לשינוי החלוקה. נכון לתחילת מאי 2016 שונתה כל הנהלת האיגוד ואנו מקווים שייעשה שינוי אמיתי ודחיפה של ענפי הביליארד השונים בקרב נשים (כיום, מנוהלת ליגת סנוקר בלבד ואין ייצוג נשי כלל בענפי הפול והקרמבול).

1. בוועד המנהל של האיגוד אין ייצוג נשי מספק, כלומר אין קול שיוכל לייצג את הצרכים של הנשים וכך למעשה להביא לשינוי. חברי ההנהלה כולם הם גברים וברובם גם שחקנים בליגות הגברים ורק הגיוני שהם יעדיפו להקצות את המשאבים השונים לטובת הליגות בהן הם משתתפים ולא לליגות מהן אינם יכולים להשיג תגמול. ייצוג נשי אשר יעקוב אחר התקציבים הניתנים לנשים ויפקח מקרוב על הפרסים הניתנים ועל חלוקה צודקת יוכל לגרום לכך שיותר נשים ישתתפו בתחרויות וייחשפו לענף.

במהלך עבודת המחקר ביצענו ניסיונות חוזרים ונשנים ליצור קשר עם מנהל הספורט (שלא צלחו כלל) ועם יו"ר ארגון איספ"א היוצא. בתחילה, כשביקשנו נתונים ממנו ולאחר שהצגנו את מטרת המחקר, נתקלנו בעוינות ובחוסר רצון לשתף פעולה בחלוקת הנתונים לפי מגדר. לדבריו, הוא מעביר כבר דיווחים שונים על מצב הארגון למנהל הספורט ולרשם העמותות ואינו מעוניין בעוד גוף שיבקר אותו. גם כשהוסברה מטרת המחקר בקידום נשים בענף הביליארד, לא זכינו בשיתוף פעולה. אמנם בהמשך קיבלנו הסכמה עקרונית להעביר נתונים, אך עם זאת נתונים אלו לא התקבלו בסופו של דבר.

לאחר שהצלחנו להשיג את הנתונים הכספיים בכוחות עצמנו, לא היה ניתן לעשות להם פילוח מגדרי, זאת מאחר והאיגוד לא שיתף פעולה. בסופו של דבר הנתונים שיש לנו הם משחקנים באיגוד ומאנשים המקורבים לתחום. על אף שהם מדויקים, חשוב להדגיש כי אלו לא נתונים שהאיגוד סיפק.

בימים אלו, נכנס יו"ר חדש לאיגוד ואנחנו מלאי תקווה כי הוא ישכיל לקדם את ספורט הביליארד בארץ בכלל ואת הנשים הפעילות בו בפרט.

ת.ד. 36529, תל-אביב 6136401

טל': 03-5608871

פקס: 03-5602205

אתר: www.adva.org

דוא"ל: contact@adva.org